

ZAVLJENJE IN SVET

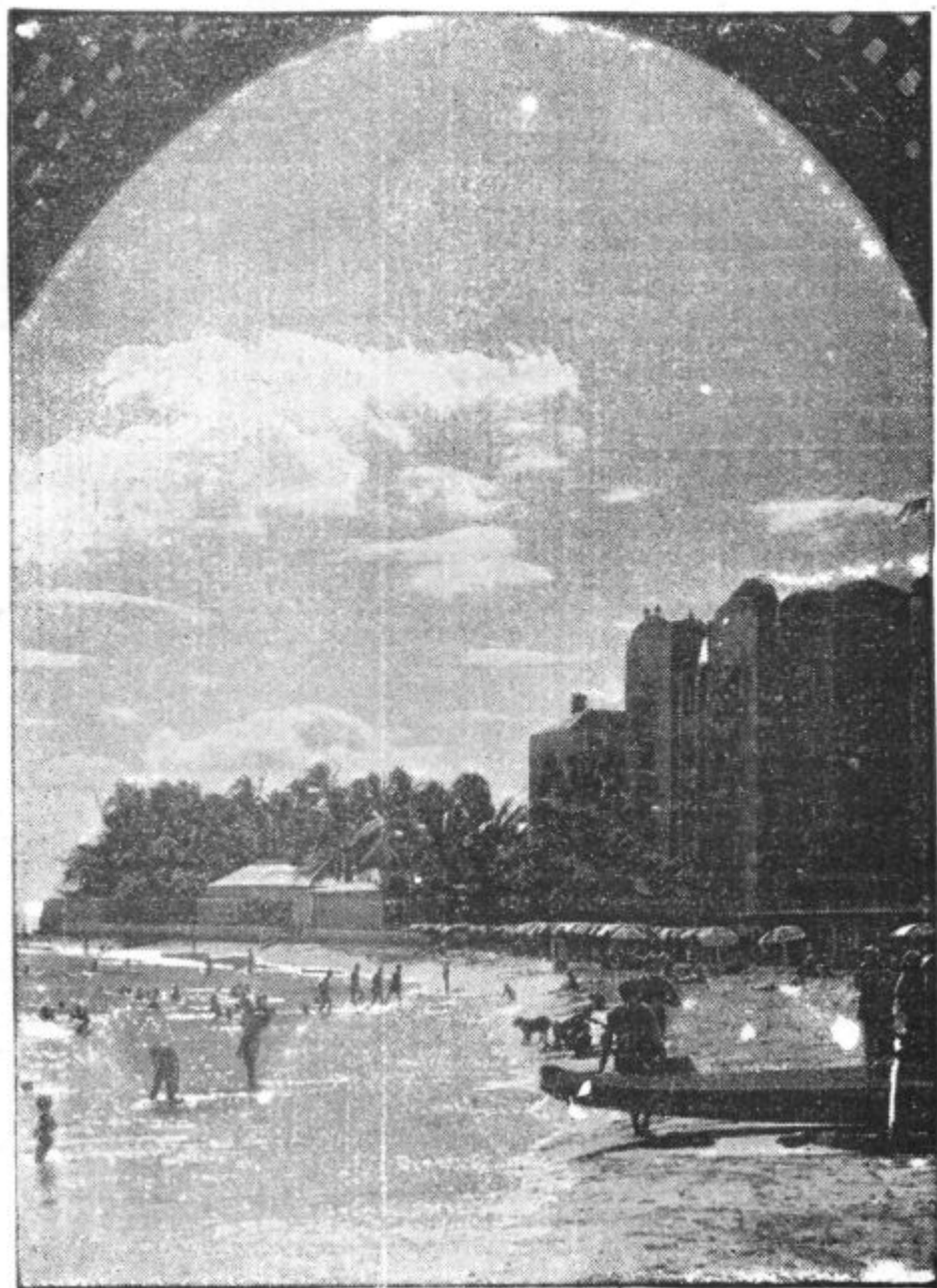
T E D E N S K A R E V I J A

ŠTEV. 7

KNJIGA 23.

(LETO XII)

V LJUBLJANI, 14. FEBRUARJA 1938.



GR JUZNEM MOKJU
(Poščina Vajkiki na Honolulu)

BORBA Z ZEMELJSKIM MAGNETIZMOM

Listi so pred kratkim poročali, da se je v Nemčijo po mnogoletni odsotnosti vrnil sloviti potovalec po Srednji Aziji, dr. Wilhelm Filchner. Vrnil se je bolan, potreben nujne operacije, a vendar pravi, da so bili njegovi znanstveni uspehi vredni vseh naporov, boleznih in nevarnih doživljanj, ki jih je imel v samotnih predelih notranje Azije, v njihovih brezvodnih puščavah, v žarečem soncu, v polarno mrzlih nočeh v višinah 6000 m, sredi krvoločnih tolč, ki uganjajo tam neprestano razbojništva in neprestano državljansko vojno.

Filchner je namreč v vseh težkih letih svoje odsotnosti izmeril na nešteti mestih moč zemeljske magnetne sile, sloviti »gama«, enoto te sile, ki je spremenljiva kakor aprilsko vreme in od katere je odvisno več stvari na svetu, nego si more laik misliti.

Če vzamemo natančno, živi človek namreč med dvema električnima poljema. Eno teh polj predstavlja zemlja sama, ki po njeni površini krožijo električni toki. Drugo polje je *jonosfera*, tista ozračna plast, ki se dviga sto kilometrov nad našimi glavami in obdaja zemljo kakor ogromen plašč ali še bolje rečeno kot gosta, z elektriko nabita mreža. Ta mreža je potrebna za vse, kar leze ino gre. Lovi namreč kakor strelvod električne in magnetske toke, ki prodirajo iz vesoljstva proti zemlji in ki bi v najkrajšem času spremenili vse življenje v smrt, če bi jim uspelo prodreti v resnici do nas. Tu je n. pr. sonce, ki izžareva neznanske elektromagnetske žarke, kadar dobi svoje pege. Sonce se zavrti okrog svoje osi nekako v 27 dneh in po tolikšnem času pošilja ista sončna pega, ki je v tem času enkrat obkrožila sonce, spet svoje žarke na zemljo. Zato vedo znanstveniki, da se utegnejo vsakih 27 dni ponoviti isti pojavi: severni sij, elektromagnetski viharji in kar je še podobnega, in zato so tudi napovedali, da se utegne zadnji severni sij, ki je prestrašil proti koncu januarja Srednjo Evropo, ponoviti 22. februarja. Da pa ljudje v splošnem tako malo opazimo takšne pojave, gre samo na račun jonosferne mreže, ki žarke iz vesoljstva tako izvrstno lovi. Bodimo ji hvaležni, kajti če bi te svoje naloge ne opravljala tako dobro, bi imeli kakor smo namignili, še veliko manj pri-



Dr. W. FILCHNER pri svojem znanstvenem delu v Kašmirju

like in časa, da bi mogli sploh kaj opazovati.

Z merjenjem teh elektromagnetskih pojavov oziroma njihovih učinkov se je bavil torej dr. Filchner v letih svojega potovanja. Skušal je v tamkajšnjih krajih dognati moč zemeljske magnetske sile, ki jo znanstveniki izražajo z grško črko *gama*. Ta *gama* je odvisna, kakor smo rekli, od mnogočesa. Od žarkov vesoljstva, od motenj, ki so jim posredni krivci ljudje s svojimi napravami, od zemeljskih plasti pod našimi nogami. Nemci so si pred časom ustanovili svoj osrednji zavod za merjenje zemeljskega magnetizma v Potsdamu. Nekega dne pa so se začeli potsdamski mestni očetje pripraviti samo o *gami*, čeprav je bržkone le malokateri med njimi dobro vedel, kaj ta izraz prav za prav pomeni. Znanstveniki potsdamskega observatorija, ki so hoteli meriti enote zemeljskega magnetizma, so se namreč pritožili, da jim električne cestne železnice neprestano dobavljajo nepravilne *game*. Pri cestni železnici se je odtekal povratni tok namreč skozi tračnice, toda odtekal se je tudi skozi sosedna tla in motil na ta način neprestano vse meritve. Mestni očetje in znanstveniki so se potem zedinili, da se bo cestna železnica uredila tako, da bo observatorij sleparila kvečjemu za en *gama* Navzlic temu so učenjaki prenesli svojo opazovalnico pozneje drugam, v predmestje, a tudi tu

jim ni bilo trajno obstanka, kajti berlinski promet je šel za njimi, predmetno železnico so elektrificirali in potem so merilni aparati vsakih deset dvajset minut zvesto zabeležili vsak vlak, ki je šel mimo in to je delalo seveda veliko zmedo med zabeležbami sončnih peg in zemeljsko magnetnih viharjev. Ni bilo drugače nego da se observatorij premesti še enkrat drugam in daječ od vseh prometnih virov za motnje.

Gama pa je odvisna kakor smo rekli, tudi od plasti pod našimi nogami iz njenih iznosov lahko sklepamo na kovine ki se skrivajo v globlinah zemlje in običajno žal tako globoko da ljudem ne bo nikoli uspelo priti do teh zakladov. Toda ti iznosi se s časom zelo spreminjajo in iz tega je mogoče spet sklepati da v globinah naše prastare zemlje še davno ni miru, temveč da se tam vedno znova dogajajo velikanski premiki plasti. In tudi magnetni tečaji niso nekaj stalnega, kakor bi se spodobilo za takšne tečaje, temveč potujejo kakor borzni tečaji in popolnoma neredno zdaj malo sem, zdaj malo tja. Posledica vsega tega pa je da tudi naši kompas in magnetne igle niso zanesljive. L. 1580 je znašal odklon magnetne igle za London n. pr. 11 stopinj proti vzhodu, leta 1809.

pa 24 stopinj proti zapadu. Tako je po vsem svetu in zavoljo teh rednih izrednih premikov magnetnih tečajev so velike morske opazovalnice prisiljene izdajati vsakih pet let nove morske karte. Kajti za morsko plovbo je še danes življenjskega pomena, da ve natančno, kako naj se ravna po magnetni igli.

In to delo ugotavljanja, kolikšen je odklon magnetne igle od zemeljskega severnega tečaja, je opravil dr. Filchner na svojih potovanjih po notranjih predelih Azije, obenem je meril, s kolikšno silo vleče zemeljska magnetna sila magnetno iglo proti severu in kolikšen je kot magnetne igle nasproti zemlji. V svoje beležnice je zapisoval potem game in neštete druge podatke kajti magnetna igla se vede drugače, kadar je mesec na nebu, in spet drugače, kadar ga ni, drugače v višini 6000 m nego v višini 3000 m, in drugače pri 20 stopinjah pod ničlo in pri 0 stopinjah. Uspeh vsega tega dela pa bo nova karta z zemeljsko magnetnimi podatki ki bo za strokovnjake nad vse velike važnosti, a ji ne bo nikjer videti, da je bilo treba za njeno sestavo velikanskih trudov, muk, pomanjkanja in potovanja sredi neprestanih nevarnosti za življenje.

R—kj

PRED STO LETI

L. 1838 je na Francoskem vladal kabinet Molé (aličen primerek poznamo tudi pri nas, le da je tu izvesten od molitve). Tisti je pesnik in politik Lamartine, mel siten govor zoper trgovino s sužnji. Na Španskem se je nadaljevala grozna državljanska vojna arditno in besno, toda ne karlieti ne konstitucionalci niso mogli doseči zaželene odločitve. V Angliji so julija kronali mlado kraljico Viktorijo ob ljudskem navdušenju: uvod v vladu ki je bila tako srečna za Britski Imperij. V Milanu so kronali avstrijskega cesarja in cesarico. Ob koncu leta so odrinile francoske čete, ki so od 1832 držale zasaden Jakin (Ancona): oboje naša sila rimskih držav je bila posledaj zadovoljna, da vzdrži red in mir. Nemiri hitro potlačeni, so se vneli marca v Lizboni in julija v Stockholmu.

L. 1838 se odlikuje dvo številnih požarih. V Parizu sta požoreli dve gledališči. V Londonu kraljevska menjalnica Royal Exchange, v Göttingu vohasten grad vojvode Württenburškega z trago biblioteko in slikami. Radi pomanjkanja vode je požar uničil celo mesto Charleston v Južni Karolini.

Dne 17. maja je preminul slavni politik Talleyrand (trebitran), ki je toliko časa imel pomembno vlogo.

Število se je obočilo s Pngolevo dramo Ruy Bias, a v operi so prvič vpriporili

Berliozov umtovor Benvenuto Cellini. V pozorišču Théâtre Français je debutirala znamenita Rachel v Operi pa italijanski tenor Mario in gospa Grisi, oba deležna bajnih uspehov.

V Francoski prozi in poeziji so gospodovali: Balzac, George Sand, A. Dumas, Lamartine, Chateaubriand. Veliko pozornost je zbudil z delom My-otis (Potočnica) Hécatipone Moreau, ki pa je v decembru umrl.

Slovenskih literarnih dogodkov tega leta ni bilo. Prešeren je objavil: Oserzhanje-Pevzu, Val Stančič svoji »Pestaviki (pesmi) S. Vraz se je preselil v Zagreb, A. M. Slomšek pa v Vuzenico. Luč sveta je zagledal Menckinger — Nemecoren. N. K.

AMERISKI ZAPOR

Nedavno so v poljskem mestecu Kolomiji jetniki nastanili gostino in plesišče v svojem zatvoru. V Boursonu neznančni ameriški nasebini pa so obsojenci nemara še srečnejši ker snih niso pod ključem. V zaporu je prostora samo za 25 oseb. Kadar je teh 25 celic zasedenih morajo novi kaznjenci vzeti število in čakati kdaj pridejo na vrsto. Ondaj se štirje stiki obsojenci na sedenje od 8 do 12 mesecev, dobili navodilo naj se zloščijo v nekaj tednih da odsedijo svoj obrok. Francoski humorist Tristan Bernard je napisal kratko šlofere Brems svobode (Le Fardeau de la liberté).

S P O L N E Z A B L O D E

DR. FRAN GÖSTL, ŠEF-PRIMARIJ V POKOJU

N A D A L J E V A N J E

II

Ljubezensko življenje

Spolni nagon je naraven pojav. Začne se razvijati v času pubertete (dozorelosti). V naših krajih pri mladeničih med 16. in 18. letom, pri mladenkah med 14. in 16. letom. Pri južnjakih se pojavlja nekoliko prej, pri severnjakih nekoliko pozneje. Odvisno je to tudi od plemena (rase). Pri Židih je obče prej razvit. Takrat se pojavijo tudi razne telesne spremembe. Pri dečkih mutira glas, pri deklicah nastopi menstruacija. Pri posameznih slabotnih in bolehnih se ti pojavi lahko zakasne. Če se pri prav majhnih otrocih prikaže nekako spolno občutenje, je to abnormalen bolezenski pojav.

Omenim naj kastrate ali skopljence, katerim so v mladosti z operacijo uničili spolne organe (včasih je to tudi posledica poškodbe po nesreči). Ti kažejo posebne telesne lastnosti. Tudi glas ne mutira (zato so prej kastrirali dečke-vatikanske pevce, pa tudi nekateri slavni italijanski operni pevci kastrati iz prejšnjih časov so znani). Skopljenci so „lužili“ kot varuhi v sultanovih haremih. Tudi v poznejših letih se včasih izvrši kastracija ali sterilizacija z operacijo ali roentgenom. Tudi pri ženskah se včasih izvrši kastracija zaradi bolezni ženskih organov. Pred leti je bila dozdevna zdravilna metoda za histerične, k sreči le malo rabljena in kmalu opuščena. Na dunajski psihiatrični kliniki je bila bolnica, ki je iz tega vzroka doživela to usodo, nato pa se je vdala vlačugarstvu. Na Ruskem je bila svoj čas zelo razširjena verska sekta skopljenec, ki so se pohabili iz fanatizma.

Pojav razvitka tega naravnega nagona je, da se začuti nagnenje do osebe drugega spola. Pojavlja se v idealnem ljubezenskem čutu, katerega tako lepo opeva Schiller v svoji »Pesmi o zvonu«. Pojav, ki je v literaturi vseh narodov obrodil najkrasnejše pesmi. Spomin na to idealno čuvstvo je najlepši. Pri današnji mladini žal izgublja dostikrat ves idealni čar. Razum in vest naj preprečujeta slepo udejstvovanje nagona, katerega cerkev dovoljuje le v zakonski zvezi. Toda v vseh časih so bile in so tudi sedaj le prepogoste kršitve te ome-

jitve. Prilike je dovolj, da se zadosti strasti. Zlasti alkohol razdira vse obzire in slabi vse ovire. Alkohol vzbuja poželenje in otemni nasprotno voljo, oslabi odpornost, zato je zaradi alkohola toliko padcev. To je velika socialna nesreča, kajti v alkoholizmu spočeti otroci so premnogokrat bebači ali božjastni. Nekdaj je prevladovalo mnenje, da povzročajo zdržnost moškim razne bolezne, zlasti nevrastenične težave, kar pa je po novejših nazorih povsem neopravičeno.

V splošno se moškim mnogo laže in raje odpuščajo seksualni pregreški nego ženskam. Idealna zahteva bi bila, da sta oba vzdržna izven zakona, vendar se jima spolno udejstvovanje pred zakonom navadno ne šteje v greh, pač pa in to opravičeno, ako si postaneta v zakonu nezvesta. To je umevno in naravno, saj je zakon temelj našemu družabnemu in socialnemu življenju, ki mora ostati neoskrunjen. Le premalo se upošteva veliavnost zakonskega življenja v naših dneh, zato se množe tako zelo ločitve zakonov ter ločenci, sklepajo nove zveze s svojimi novimi izvoljenci.

Pri poganskih narodih, celo pri visoko izobraženih Grkih, je bila spolna razbrzdanost čisto celo del bogočastja. Temu se ni čuditi, saj so svojim bogovom pripisovali različne zablude. Šele krščanstvo je oznanjevalo vzvišeno moralno življenje in dvignilo ženo iz stanja sužnosti v enakopravno družico možu in tako tudi posvetilo zakonsko zvezo. Prva stoletja krutega preganjanja so kristjani živeli krepostno, pozneje je pa tudi pri njih pričela prevladovati pohotnost.

III

Prostitucija

V ljubezenskem življenju mnogokrat zmaga poželenje po nasladi, pokažejo se nasledki, otroci se legitimirajo z zakonom (poroko), sklenjenim še pred njih rojstvom ali pozneje, sicer pa je nezakonski oče dolžan po možnosti skrbeti zanje. Mnogi pa se ne vežejo na eno osebo. Predvsem iščejo neporočeni moški zadostila svojemu nagonu pri prostitutkah. Gotovo je prostitucija zlo, ki pa je prastaro ter se ni dalo in se ne da zatreti.

Zenske, ki so se poklicno vdajale za denar vsakomur, so bile vedno in povsod znane Združevalce so se v javnih hišah kjer so jih izkoriščale njih podjetne gospodinje, ali pa so lovile po cestah in zakotnih gostilnah svoje žrtve. Oblastva so jih pozneje nazirala ter uvedla večkratne zdravniške preiskave, pa so kljub temu postale glavni vir okuženja. Tudi v Ljubljani je bila nekaj časa taka javna hiša, ki so jo pozneje zatrli. Vprašanje je, če je to bila moralna pridobitev Zakotna prostitucija je še dalje obstojala. Marsikdo, ki je čutil potrebo po javni hiši, je pozneje iskal in žal dostikrat tudi našel v rodbinah zadostitev svojemu poželenju. Ali je primernejše izpostavljati soproge in hčere nevarnostim teh zapeljivcev? Marsikateri škandalni in nesreče bi se morda ne pripetile, ako bi bila še zloglasna hiša pribežališče razuzdancem. Brezvestneži so v prejšnjih časih — in sem ter tja to tudi še dandanes — izvajali mlade prikupne devojke, pod pretvezo, da dobe jako dobro službo, v tuje kraje, zlasti v orient, kjer so jih prodajali v zloglasne hiše. Reve si nikakor niso mogle pomagati, ker so bile prisiljene vdati se pohotnemu življenju. Tudi iz naših krajev je bilo obilo takih žrtev. Za turških vpadov v naše kraje pa so oropana dekleta oddajali v hareme. V nesrečnih prostitutkah ne smemo videti samo pohotnih žensk, ki se vdajajo sramotni obrti le iz pohlepa po denarju. Marsikatero je dovedel v to obup nad svojim revnim žalostnim stanjem, pomanjkanje sredstev za pomoč svojcem, kakor n. pr. Sonjo v Dostojevskega romanu »Razkolnikov«.

Zanimivo je, kako sodi dr. Tuma v svoji avtobiografiji o večkrat poudarjenih nevarnostih velikih mest za dijakovo moralo. »Veliko mesto daje mlademu človeku tudi pogled na seksualni problem. V velikomestni družbi si lahko mlad človek ženo vse drugače ogleda kakor v zakotnem malem mestu. Morda bolj kakor doma vidi dijak čisto ženo v velikem mestu... V velikem mestu vidi dijak tudi vso razvito prostitucijo. In ako je le količkaj moralno vzgojen in ima nekoliko moralne zavesti, se iz življenja prostitutke šele nauči videti po eni strani lepoto, po drugi zapuščenost spolnega življenja. Zase moram trditi, da me je vedel na življenje v bordelih in umazanih tržaških ulicah in razgovor z dunajskimi prostitutkami šele opozoril na lepoto istinitnega spolnega združevanja z ženo, ki si je sama

svesta tega. Saj niti šola niti literatura ni poučevala mladega človeka o seksualnem vprašanju in dejansko tudi ni mogoče najti tega pouka drugod kot v življenju. Le kdor je vsestransko videl spolno življenje od čistega dekleta in fanta gori do umazane vlačuge in vlačugarstva doli, ve ceniti, kaj je žena, kaj je zakon in kaj družina.«

Ta dobesedno navedena sodba dr. Tume, čeprav se bo komu zdela neprimerena, ima gotovo marsikaj resničnega na sebi. Jaz sicer nisem delal studij po razvpitih lokalih, pač pa me je medicinski studij in poznejša zdravniška praksa zadostno poučila o goloti in grehoti seksualnega življenja.

Omenim naj še, da so vladarji pogosto poleg svojih legitimnih sprog imeli prilježnice, ki so večkrat tudi usodno posegale v politične razmere. Najbolj je to znano o francoskih kraljih Ludoviku XIV. in XV. Imena markize Maintenon, markize Pompadour in grofice Dubarry so ovekovečena v zgodovini. Pa tudi številni manjši mogotci v tem niso zaostajali. Da so taki zgledi našli posnemovalce ter obče kvarili ljudsko moralnost, zlasti višjih krogov, je razumljivo.

KORALNA PREGRADA AVSTRALIJE

Krasot Južnega morja ne more opisati nobeno pero. Najlepša med njimi je velika koralna pregrada Avstralije. Največja vseh umetnikov, priroda, je tu bogato obdarena najmanjšo celino in je samo njena velika oddaljenost vzrok, da je vsako leto ne posetijo milijoni izletnikov.

Tsoč dve sto angleških milj daleč sega koralni pas Avstralije na severovzhodu v morje. To je niz otočic, otokov in grebenov, ki se vlečejo od Lady Ellod Islanda proti severu, stopetdeset milj od avstralske obale. Niz otokov, presekanih z brezštevilnimi kanali, prelivi in zalivi, najrazličnejše velikosti in višine.

Veliki pomorec Cook je l. 1768 nasedel v tem labirintu otokov. Danes plovejo ladje izven nevarnih čer. Posebna odprava raziskovalcev otočja je izjavila, da bi moral pustiti človek tu vse življenje, če bi hotel do podrobnosti proučiti pestro lepoto ozkega, dolgega koralnega traku v morju.

Na koralni pregradi Avstralije obstoja prava ptičja republika, veliko carstvo želv. Brez števila je tu najrazličnejših rib, na pečinah se sonči na tisoče mladih želvic, ki so se pravkar izlegle iz jajčec. Samice prihajajo na kopno, da zadoste svojemu nagonu, ki ni mašen. Na uro izležejo do 50 jajc in že se podvzajajo spet v morje. Južno sonce opravi svoje in ko se na vročem pesku izležejo mladiči, se kmalu plove od zavetja palm ter zadovoljni plajejo v svoj pravi element — morje —

FRANCOSKA SAVOJA

Kjer se začno Alpe in kjer je njih najvišji vrh Mont Blanc (4810 m), leži na meji med Francijo, Italijo in Švico gorska pokrajina, ki je v marsičem podobna naši Gorenjski: Francoska Savoja.

Savojci so zdravo in delavno ljudstvo. Narava jih je obdarila z bogato

zika in se drugače oblačil, bi mogel biti Švicar, Avstrijec ali Slovenec. Oni André, ki mi je pravil, kako delajo jabolčnik, bi mogel prav lahko biti oglar Primož s Pohorja. Po vnanjosti in načinu pripovedovanja sta si neverjetno podobna.

Francoski narod je izredno trezen. Čudno je to: Francozi popijejo popreč-



Središče zimskega sporta LA CLUSAZ (v Gornji Savoiji — 1030 m)

zemljo. Visoke gore in globoke doline nudijo le malo prilike za poljedelstvo, zato pa je več pašnikov in gozdov. Francoska zemlja je skoraj vsa rodovitna. Le na dveh mejah, v Alpah in Pirenejih, so neorabne planine, vse druge je obdelano.

Savojec, ki mora v potu svojega obraza iskati dobre zemlje in laziti po skalah je precej drugačen od drugih francoskih kmetov. Kmet je še vedno vzlic ogromni industrializaciji socialna osnova francoskega naroda. Okoli 54 odstotkov Francozov se še danes bavi s poljedelstvom, medtem ko je ta odstotek pri Angležih mnogo manjši (20%).

Savojski kmet je tipičen prebivalec alpskih krajev. Če bi govoril drug je-

no največ vina na svetu, toda pijanca le redko srečaš. Oni dan sem v Parizu srečal nekoga, ki je bil okrogel. »No,« sem si mislil, »imam srečo, da vidim pijanega Francoza!« Pa sem se vrezal. Bil je Rus, ki je meril cesto.

Modrovanja, ki jih slišim včasih doma, češ da so Francozi pokvarjenci in izrojenjenci, so v resnici samo bajke. Ta vtis dobi človek, ki pozna le Pariz. Francoska prestolnica je kozmopolitska mešanica, kjer se je zbralo najslabše z vsega sveta. Pariz je usedlina, on ne predstavlja Francije. Pojdi v centralni masiv, Pireneje, dolino Loire, Bretagnjo na jug ali v Savojo — tu boš našel Francoze, nič manj zdrave po telesu kot so drugi »od Boga obdarovani« narodi,

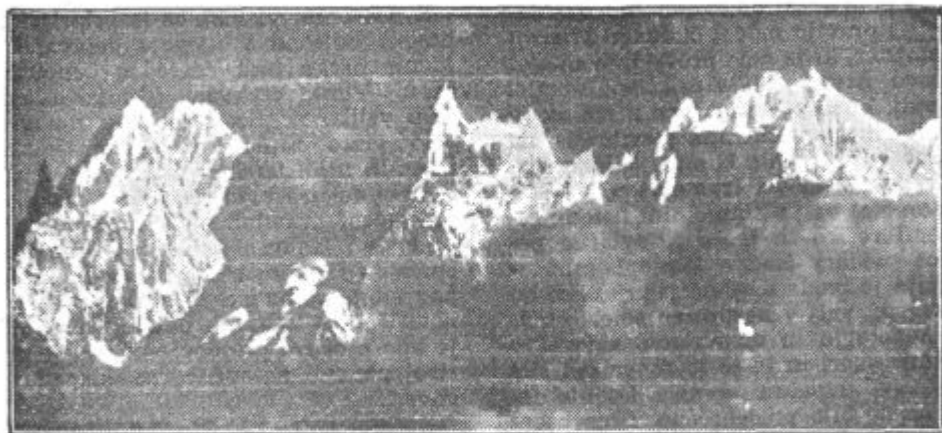
po pameti pa verjetno še bolj. Francozi so v svetu razuma vedno prednjačili in so še danes na prvem mestu. Toda v naših časih se razum bolj malo cenil. V zgodovini človeštva so bila večino tudi mračna razdobja. Mogotci takih časov so pozabljeni, tihemu razumskemu delavcu pa je vedno ostalo priznanje.

Francija je državna tvorba, na katere zemljišču so bili stoletja krvavi boji. Če izvzamemo Balkan, je Francija največ let trpela od tujih vpadov. Njena zemljepisna slika se je neprestano menjavala. In Savoja je dober primer tega menjavanja.

Od 6. do 4. stoletja pr. n. št. etjem je prebival v teh krajih alobroški narod,

ščanstvu savojskih mest »svoboščine«. V njih se najde marsikaj zanimivega. Pravico so n. pr. delili takole: »Če obrcaš meščana, boš plačal deset soldov, če mu pa zlomiš kost ali izvrneš črevice, boš priložil deset liber.« Ali: »Tisti, ki bo drugega vlekel za lase z obema rokama, bo plačal deset soldov, če z eno, pa pet soldov.«

1536. so zagospodovali deželi francoski kralji. Ne za dolgo. Tri in dvajset let pozneje so jo z mirovno pogodbo v Cateau-Cambrésixu odstopili princu Emanuelu Filibertu Savojskemu, kateremu je uspelo združiti razmetane kose svoje dežele najprej pod glavnim mestom Chambéry, potem v Turinu. Ta



SKUPINA FRANCOSKIH ALP

o katerem je bore malo znanega. Njim so sledili Rimljani, ki so pokrajini dali tudi ime: Sabaudia ali Saboja. Po razpadu rimske države so prišli Burgundci. Gregorij, škof iz Tours, ki je skoraj edini izvor starejše zgodovine, je v 6. stoletju pisal o njih. Do 9. stoletja je bila Savoia provinca frankovskih kraljev. Po verdunskem dogovoru (843) je bila nekaj časa del provanskega kraljestva, nato pa sestavni del svetega rimskega cesarstva.

Kakor vidimo, je Savoja menjala dosti gospodarjev, toda vsi so bili le naslovni: v ozkih dolinah in težko dostopnih gorah so imeli besedo krajevni veljaki. Ko je Savoja postala grofija, jo je upravljal Humbert italijanski, znan kot »Humbert z belimi rokami«. Dobil je ta pridevek nedvomno zato, ker se je bavil s pisanjem, večina odličnikov njegovega časa je bila namreč nepismena.

1305. je Amadej Ženevski dal me-

knez, ki so ga imenovali tudi »Železnoglavega«, je uvedel senat in organiziral vojsko.

Z lyonsko pogodbo (1602) je dobila Savoja meje, ki jih ima v glavnem še danes. V tem času je vladal Karol Emanuel I., znan po izreku, ki je baje njegov: »Italija je artičoka, ki jo mora savojska hiša pojesti list za listom!« Sam se ni ravnal po tem izreku. Nasprotno. Še Savojo je izgubil. Vzeli so mu jo Francozi. Da bo mešanica še večja, so deželo 1742—1748 zasedli Španci. Potem je imela do revolucije mir.

Za revolucije je pripadla Savoja Franciji, ki je tu gospodarila dva in dvajset let. Po Napoleonovih avanturah, ki so mu v končni posledici prinesle Sveto Heleno, so (1814) Avstriji »vzpostavljali stari red« po Savoju. Naslednje leto so jo na dunajskem kongresu dali Viktorju Emanuelu I., sardinskemu kralju. Dokončno je pripadla Franciji s turinsko pogodbo (1860).

Mnogo huđe ga je preživela ta dežela. Danes se zdi, da stoji pri vseh velikih dogodkih, ki se odigravajo v Franciji, ob strani. Glavna skrb prebivalcev je tujski promet. Tudi v tem so jim naši Gorenjci podobni. Toda Savojecem je posel lažji, ker imajo hribe in zimske terene kot malokje drugod.

Zgodovino dežele, katero je oboževal J. J. Rousseau in ki je rimskim katoli-

kom dala Frančiška Saleškega, podrobnejše opisujeta R. F. Gex in Ch. Pochat-Baron. V nedavno izišli knjigi »Lyon n'est plus...« pa se te dežele z veliko ljubeznijo spominja lyonski župan in predsednik francoskega parlamenta Edcuard Herriot ki v vzgled mnogim politikom tudi pridno zasebeno deluje. Rr.

„MARIJA JE IMELA MAJHNO JAGNJE“

OB ŠESTDESETLETNICI EDISONOVEGA FONOGRAFA

Desen L. 1877 je mladi Thomas Alva Edison naročil v neki obrtniški delavnici, naj mu napravijo model čudnega pristropa. Mojster, ki je delo prevzel, je zmajal z glavo. Stvar je bila približno takale: Na valj, ki se poljubno vrti z ročico, je bila navita pergamentna membrana, na katero je pritiskala konica jeklene igle.

Ko je bil model izgotovljen, je Edison omotal valj s stanjolinim listom, zaokrenil ročico in že se je oglasila pesmica »Mary Had a Little Lamb...« (Marija je imela majhno jagnje) Edison je zavrtel valj v nasprotno smer, vtaknil novo iglo in membrano. »avrtel v prvotni smeri in že se je znova oglasila navedena angleška pesmica. Osobje delavnice je bilo presenečeno. Brez besede je strmelo v prečuden, preprost model, iz katerega je zvenel človeški glas. Takšno je bilo rojstvo prvega Edisonvega fonografa!

Naslednji dan se je Edison napotil v uredništvo časopisa »Scientific American«. Brez besede je pomolil ročico pristropa glavnemu uredniku, naj jo zavrti. »Dobro jutro, kaj mislite o prvem fonografu?« se je oglasilo iz škatle. Vse osobje uredništva je drlo skupaj in vsak se je hotel prepričati o čudnem predmetu. Vsak je govoril v strojček po nekaj besed, ki jih je občutno pero membrane verno ponavljalo.

Vest o iznajdbi se je naglo razširila po New Yorku. Dnevnikarji so poslali poročevalce, da si ogledajo stvar, ki more govoriti. Uredništvo »Scientific Americana«, kjer je bil fonograf razstavljen, je bilo natlačeno polno. Ljudje so zmajali z glavami in večina je odšla z zavesti, ta imajo obravna s sretno rod-takšno prevaro. Kljub temu je zanimanje za Edisonovo iznajdbo vsak dan raslo. Novine so bile polne poročil in

železniška uprava je morala povečati število vlakov.

S posebnim vlakom se je pripeljal in posetil Edisona v njegovi delavnici v Menlo parku tudi ugleden ameriški škof. Visoki cerkveni dostojanstvenik je z veliko naglico bruhal v fonograf celo vrsto zapletenih svetopisemskih imen in tujih izrekov v nadi, da se mu posreči dokazati goljufivo prevaro. Škof je namreč pravilno sodil, da si še tako prebrisan trebušni govornik, ki bi bil slučajno skrit za steno in zvezan s fonografom, ne bo mogel zapomniti in ponoviti ploho izbranih besed. Tem večje je bilo njegovo presenečenje, ko je pristroj ponovil natančno vse, kar mu je govoril.



G. Benzig: PRI BABICI (lesorez)

Poslej je prenehal vsak dvom o resnosti Edisonove iznajdbe. Mladega učenjaka so vabili v najodličnejše newyorške družbe in fonograf je bil v predpustu pred 60 leti najzanimivejša točka družabnega programa. Primer, kakršen se je ponovil v novejši dobi, ko so prvi lastniki radia vabili na zaključene zabave svoje prijatelje in znance.

Seveda so bili prvi fonografi zelo pomankljivi. Edison jih je sproti izpopolnjeval. Ko je v februarju leta 1878 prejel prvi patent za svojo iznajdbo, je sledilo temu še blizu 90 nadaljnjih izpopolnitev. Do današnjih gramofonov, katerih plošče tako popolno reproducirajo opere ali simfonične koncerte, je bila še dolga pot. Tragično pri tem je, da Edison sam ni mogel biti deležen dobrin svoje iznajdbe, ker je že zgodaj oglušil. Kot 17 letni mladenič je prodal

novine na vlakih in sprevodniki so mu dovolili, da si je v prostem času opremil v praznem kupeju majhen laboratorij. Nekega dne je hotelo naključje, da je Edisonovo srečo uničila — krava. Krave seveda nimajo razumevanja za tehniko in tako je ena izmed njih zašla s travnika na progo. Strojevodja je zaman pisal na vse pretege, krava je prišla pod lokomotivo. Edison je pravkar delal neke poizkuse, ko je močan sunek vrgel s police steklenico z zelo vnetljivim belim fosforjem. Nastal je požar, ki so ga sicer srečno pogasili, prestrašeni vlakovodja je pa prilepil nesrečnemu Edisonu nekaj tako krepkih zausnic, da je revežu počil bobnič. Postal je gluhi, tako gluhi, da močnejšega gramofona že na razdaljo dva in pol metra ni slišal... —Ine

MESTO POD ŠKRLATNO GORO

Ustanovitev Nankinga sega v pravljico dobo, vendar se more reči, da stoji mesto že najmanj tri tisoč let. Mogočne dinastije so dale mestu nekoč sijaj, bogastvo, umetniški in znanstveni pomen, toda njih trajnost je bila vedno omejena. Iz notranje Azije so prihajali zavojevatelji, ki so uničili mesto, ga napravili za več pokolenj nepomembno ali pa so postavili v njem nov prestol.

Od 1368 do 1644. je bila pod kitajsko dinastijo Ming najsrečnejša doba za Nanking. Toda mandžurski vpad s severa je to dinastijo pregal in zatrl. Peking je postal cesarsko mesto. Nanking je dobil in obdržal značaj važnega trgovskega mesta do srede minulega stoletja, ko je postal žrtev bojev med pekinškimi cesarskimi četami in nankinškimi uporniki. Mesto je bilo skoraj popolnoma razdejano. Toda Kitajci so žilavi in vztrajni. Pregnanci in ubežniki so se vrnili, zakrpali svoje opostošene hiše in kočje, zgradili nove, sejali so in želi, varčevali in špekulirali. V nekaj letih se je mesto obnovilo. Še enkrat je zavihralo nad Nankingom. L. 1911. ko so raztolčili pekinško dinastijo in je bila ustanovljena kitajska republika. Mestni del, kjer so prebivali cesarjevi mandžurski rojaki, je bil docela razdejan, prebivalstvo pa pobito. Še po svetovni vojni je bil ta del

mesta kot strašna brazgotina na licu obsežnega mesta. Pustošenja, ki jih je bil deležen Nanking v teku svoje tritisočletne zgodovine, so ustvarila njegov svojevrstni obraz.

Prostor v izmeri več kvadratnih milj je obdan z visokim zidom, ki je tako širok, da bi mogli voziti po njem vozovi. Zid je dolg 56 kilometrov ter se razteza čez griče in polja. Znotraj tega obzidja niso samo hiše, ceste in vrtovi, ampak tudi večje naselbine s kočami, majhnimi hišami in hlevi, celí mestni deli z ozkimi bazarskimi ulicami, večinoma pokritimi z riževimi rogoznicami, široka polja s prekopi, mnogo zelenjadnih vrtov, posameznih poslopij, ribnikov, majhnih jezer in slednjič s posebnim zidom opasan omenjeni zapuščeni del mesta. In potem predvsem trije veliki kompleksi z modernimi šolskimi in univerzitetnimi poslopji, bolnišnicami in takoj zraven po 1928 (ko je postal Nanking prestolnica) zgrajena moderna vladna in poslaniška poslopja z mnogimi novimi stanovanjskimi stavbami. Vmes je tudi par lepih temno rdečih lesenih svetišč, ki so s svojimi prastarimi cipresami preživela vse viharje. To je Nanking.

V vaških in starih mestnih delih so večidel revne in ne posebno čiste ceste s siromašnim prebivalstvom. Kljub temu najdeš tu n. pr. ob prometnih žilah južnega mesta lepo tkano svilenino in

v začetku zime krasno in dolgo kitajsko kožuhovinasto podlogo. So tudi ceste, po katerih hodiš med hišami brez oken, ki pa za svojimi zidovi skrivajo velike, dobro zgrajene kitajske stanovanjske hiše z obsežnimi vrtovi.

Idilično in slikovito učinkujejo v Nankingu črede bivolov in oslove karavane. Posebnost v zimskem času so tisoči krokarjev, vran in srak, ki tam prezimujejo. Po samotnih drevesih se vidijo tudi sokoli.

V tem čudovitem mestu se je takoj po svetovni vojni razvilo veliko vzgoj-

žolo, ki pripravlja dijake za studij na ameriški univerzi v Nankingu. Iz nekega drugega ameriškega misijonskega fonda je bil postavljen »Ginling College«, kjer se izobrazujejo kitajske dijakinje v visokošolskih studijah.

Kitajska vlada je 1921 ustanovila »Narodno južnovzhodno univerzo«, ker ji ni ugajal zmerom večji ameriški vpliv. Na obsežnem prostoru je nastalo poslopje za poslopjem z velikimi sportnimi igrišči in sportnimi dvoranami. Vlada je poskrbela tudi za otroški vrtec, ki ga je organizirala po ameri-



Pogled na NANKING

no središče. Sicer so bile v Nankingu že od nekdaj razne kitajske šole, in so se vršili pred revolucijo 1911 vsi izpiti bodočih višjih uradnikov in učenjakov za južno Kitajsko. Te izkušnje so bile odpravljene takoj po revoluciji. Več tisoč kamenitih kabin, druga poleg druge, spredaj odprte, vendar pa tako narejene, da so se dale zapreti, priča še danes o strogosti teh izpitov. Mlade može so za več dni zaprli v te celice, da so mogli izvršiti svojo klavzurno nalogo brez vsakega vpliva. Več mladeničev je umrlo med tem delom. Sedanja kitajska vzgoja je zelo moderna, morda celo malo preveč amerikanizirana, kar seveda ni glavno. Važno je, da se danes mladi Kitajci sistematično in temeljito izobrazujejo. Že pred svetovno vojno so ustanovili Američani svojo misijonsko univerzo v zvezi s srednjo

škem vzorcu in ki ga morajo obiskovati vsi otroci pred začetkom prvega šolskega leta.

Posebna znamenitost iz starih časov pa je grob prvega cesarja iz dinastije Ming. Grob je onstran zidu. Skozi slavolok (Pai lou) prideš po enem kilometru do trojnih vrat, nato v znameniti drevedni kipov: paroma si stoje nasproti psi, konji, levi, velblodi, sloni, generali in civilni mandarini v nadnaravni velikosti. Slede še ena vrata, nato svetišče in slednjič grob — navaden, velik kup.

Najlepše je Konfucijevo svetišče v Nankingu iz rdečega lesa z lepo rumeno streho (nekdanjo cesarsko barvo), ki ga obdajajo stoletne ciprese.

V navejšem času so postavili z moderniziranim kitajskim okusom daleč okoli vidno grobnico Suntjatsena iz

belega marmorja na Skratni gori (glej članek s sliko v Zisu knj. VII, str. 468). Tudi semkaj prideš skozi marmorne obode izbira za grobnico na Kitajskem tako mogočnega državnika je izredno posrečna. Sedem sto metrov visoka gora ima svoje ime po škrlatni

barvi, ki jo odseva. Škrlatna gora se zdi ob vsakem dnevnem času zares škrlatna, večasi prelivajoča se v sinje, večasi v rjavo. Gora se dviga osamljeno iz ravnine in obvladuje ves kompleks, ki se imenuje Nanking.

Po M-i Driesch — tu

P A M E T N I A M E R I Č A N

HASSE ZETTERSTROEM

Nekega dne je rekla moja žena: »V stanovanje pod nami se je vselila nova stranka.«

»Kakšna?«

»Nič posebnega. Ona debela. On vsakdanji.«

»Klavir?«

»Da.«

»Gramofon.«

»Da.«

»V mojo sobo pride še ena preproga, po služkinji pa jim daj razumeti, da znamo na pamet vse paragrafe zakona proti hrupu.«

Družina v stanovanju pod nami me ni posebno motila. Igrali so na klavir, toda samo zdaj pa zdaj, pač zato, da so se pobahali z njim. Žena je bila zares zelo debela, sicer pa lična. Mož ni bil tako debel ter je prihajal ponoči pozno domov. Potem sta se prepirala. Saj je tako v mnogih družinah. Slišal sem vse, kar sta si rekla. Razgovor se je le neznatno razlikoval od onih, ki sem jih bil slišal od prejšnje družine v istem stanovanju.

Toda nekoč ponoči se je zgodilo nekaj. Legel sem zgodaj v posteljo po stari navadi, ko me je zbudil ropot. Nekje je nekdo trkal. Skočil sem in odprl vrata. Ne, nikogar ni bilo. Prisluhnil sem. Spet je začelo trkati. V spodnjem stanovanju. Na strop pod menoj. Stvar me je začela zabavati in zanimati. Brez pomisleka sem potrkal na svoja tla. Zaslišal sem ženski glas, ki je govoril čisto razločno: »Prosim, pridite doli k meni!«

Stal sem sredi sobe, lažno oblečen kakor človek, ki stopi naravnost iz postelje. V noge me je zazeblo, začel sem se oblačiti. V hiši je bilo tiho in mirno. Moja družina je spala. Ko sem se popolnoma oblekel, je sret potrkal. In glas je rekel: »Kdaj pridete?«

»Takoj.« sem odvrnil ter se splazil v prednjo sobo, odklenil vrata in šel v spodnje nadstropje. Ženska, ki je tr-

kala, je stala na pragu svoje prednje sobe. Nisva govorila. Tiho sem stopil v stanovanje. V jedilnici, ki je bila pod mojo, je gorela luč. Dama, ki je bila popolnoma oblečena in to noč najbrže sploh ni legla k počitku, me je prosila, naj sedem. Storil sem to in rekel: »Moram priznati, da je to nenavaden doživljaj v mojem življenju. S čim vam morem ustreči?«

»Ostanite tu, dokler se ne vrne moj mož. Sama ne morem več biti. Že štiri ure čakam nanj. Zame je nevzdržno vse noči bedeti in čakati!«

»Gospoda soproga so nemara zadžali važni posli«, sem dejal. »To se zgodi večasi tudi meni.«

»Ti posli so mi znani,« je rekla dama. »Prosim, tu imate časnik. Ali se hočete morda zabavati s pacienco, tam so karte. Morda pa želite čašico whiskyja?«

»Milostiva,« sem rekel, gori pojdem in ležem. V tem času sem navajen spati.«

»Vendar ne morete pustiti dame sredi noči same?«

»Žal, moram. Tudi moja žena je sama.«

»Ona spi.«

»Upam.«

V tem trenutku je nekdo vtaknil ključ v vrata prednje sobe. Previdno in tiho, kakor to delajo zakonski možje, če pridejo ponoči domov. Par trenutkov. Odložil je suktnjo in klobuk, nato pa je stal med odprtimi vrati jedilnice. Njegove oči so mežikale proti luči. Dihal je težko. Dva nadstropja je imel za seboj. Njegova lica so bila rdeča. Ves njegov pojav je izražal globoko pošteno začudenje. Slednjič je spregovoril: »Kaj dela ta človek tu sredi noči.«

»Dovolite da vam pojasnim...«, sem rekel.

»Nisem govoril z vami,« je dejal mož ter se držal podboja. »Moja žena naj odgovori.«

»Gustav.« je rekla Greta. »čutila sem se tako samo Stiri ure sem čakala nate Bala sem se, da se ti je kaj pripetilo Nisem vedela kaj naj storim Potrkala sem na strop in prosila gospoda, naj pride doli Nisem mogla biti več sama Pravkar sem inu hotela natočiti whiskyja ko si prišel.«

Gustav je stopil korak naprej in rekel: »V moji odsotnosti gostiš tuje ljudi z whiskyjem!«

»Pustite da grem gori,« sem dejal, »sem tako zaspan.«

»Prosim!« je rekel Gustav.

Šel sem gori, se splazil v stanovanje in legel Dobro sem bedel in prisluškoval, toda ničesar nisem slišal iz spodnjega stanovanja. Vse je bilo tiho in mirno Kako zvihta žena, sem si mislil, prisiliti hoče moža, da bo zvečer pravčasno doma. Odslej bo vzoren soprog. Gotovo! In pri tem sem jaz pomagal. Kesam se, da sem šel doli — potem sem zaspal.

Gustav je prihajal dolgo časa redno vsak večer domov Slišal sem, kako sta kramljala, in se šalila, preden sta legla v posteljo Srečna sta sem si mislil, in to je moje delo! Toda neko noč — okoli treh — me je spet zbudil ropot Trkalo je na tla pod meno! Tudi jaz sem potrkal in prisluhnil V naslednjem trenutku sem slišal Gretin glas: »Prosim, pridite k meni doli!«

Legel sem na tla in odgovoril: »Ne morem. Zvil sem si nogo. Pridite vi k meni!«

Tiho Nato je rekla Greta: »Pridem.«

Prižgal sem luč ter se oblekel Nato sem se splazil v prednjo sobo odklenil in soustil svojo sosedo noter.

»Hodite tiho,« sem rekel, »moja žena spi.«

Greta je vstopila Sedla sva drug drugemu nasproti kakor spodaj pri nji.

»Ali je noči spet zdoma?« sem vprašal.

»Da, spet začenja. Dobiti mora lek-cijo.«

»Gospa Greta.« sem rekel. »povedal vam bom kratko zgodbo Upam da jo bom končal preden se vrne vaš mož in preden se zbudi moja žena Moram vam povedati to zgodbo da se bova dobro razumela Torej poslušajte:

V Ameriki je stal pred so. žčem mož, ki ga je njegov žena obtožila nezvestobe Dokazi so bili prepričljivi in porotniki ki naj bi izrekli obsodbo — bili so sami oženjeni možje — so se hoteli haš posvetovati ko si je mož izprosil dovoljenje, da sme vsakemu po-

sameznemu porotniku zasebno sporočiti nekaj, kar je zelo važno za izid obravnave Obtoženec je vsakemu porotniku nekaj zašepetal v uho. Po kratkem posvetovanju je bil mož oproščen.

»Kaj jim je podlež zašepetal?« je vprašala gospa Greta, ki je z živahnim zanimanjem onslušala moje zgodbo.

»Ne zdaj« sem rekel »vašemu možu bom povedal — ga že slišim na stopnicah!«

Greta je vstala in stopila proti vratom.

»Pridite,« sem dejal, »pojdiva mu naproti!«

Prišel sem jo za roko ter jo peljal skozi prednjo sobo navzdol po stopnicah Stopnišče je bilo razsvetljeno in v veži je stal Gustav s klobukom na tilniku in s stanovanjskim ključem v roki. Silno začuden je gledal svojo ženo, ki je stala naslonjena na ograjo.

»Zdaj gospa Greta.« sem dejal. »lahko zveste kaj je rekel Amerikan porotnikom: Mi zakonski možje moramo biti solidarni. Tako je rekel. Lahko noč!«

Drugi dan sem srečal Gustava na cesti Zelo prijazno je pozdravil Nasmehnila sva si kakor nekoč vedeži in danes zakonski možje. Greta je bila zares prav debela. —ip

ČLOVEK BODOČNOSTI

Če primerjamo današnjega človeka z ljudmi iz dobe starih Egipčanov, Babiloncev in Fenicjanov, ne opazimo posebnih razlik. Toda če sežemo še bolj nazaj, v ledeno dobo vidimo, da je bila oblika lobanje in udov človeka že zelo različna Neandertalski človek, s svojo nizko lobanjo nazven štrlečo čeljustjo in kosmatim telesom je bil vse drugačno bitje kakor so dandanes ljudje.

Na osnovi takšnih primerjanj je prišel angleški antropolog Gerald Daly do sklepa, da se bo tudi človek bodočnosti znatno ločil od sedanjega. Trdi, da bodo imeli ljudje v daljni prihodnosti predvsem znatno razširjen mozeg in povečano glavo. Velike izpremembe bodo tudi v očeh, ki jih že današnji človek opremilja z naočniki. Vid bo še bolj oslabil in kratkovidnost bo splošna. Daly pa zanika, da bi mogel človek v bodočnosti s prostimi očmi videti danes še nezaznavne ultravioleto in infrardeče žarke.

Práčlovek je imel izredno razvit voh, ki je dandanes že zelo opešal V bodoče bo še slabše Edino sluh meni Daly, bo ostal pr. starem Velike izpremembe bodo pri ludeh bodočnosti v želodcu črevtu in zobovju To pa zaradi kemične sestavine hrane ki jo bodo uživali Učenjak misli, da so Angleži narod ki se bodo človeku bodočnosti najprej približali. —le

FOTOAMATER

Deset pravil za konec zime

1. Snemaj svoje motive čim bližje mogoče. Tako sporini posnetki kakor pokrajinski izrezi učinkujejo najboljše v posnetku od blizu. Ne pritiskaj neprestano pogledov na daljavo.

2. Ne pozabi: čim bolj živa je slika, tem bolj učinkuje.

3. Osvetljuje vedno na sence da ne postanejo zamazano črne, temveč da bodo dobro izrisane.

4. Posebno učinkoviti in romantični so nočni posnetki zasneženih cest.

5. Ožarjen sneg odseva svetlobo zelo dobro, zato uporabljaj zanj manjšo zaslonko ali krajšo osvetlitev nego za isti motiv brez snega.

6. Umazan sneg — n. pr. na prometnih cestah — požre mnogo svetlobe, zato zahteva večje zaslonke ali daljše osvetlitve nego isti motiv brez snega.

7. Predmete v hitrem gibanju snemaj v čim ostrejšem kotu. Tako se najlažje izogneš v posnetku premaknjenih predmetov če ne moreš uporabiti zelo kratkega osvetljevalnega časa.

8. Če nameriš s kamero iz mrzlega v toplo, se objektiv zarosil. Tudi to, da objektiv previano obrišeš, ti v tem primeru pogosto ne bo prihranilo nejasnih slik. Najbolje, da pustiš naj se objektiv sam malo ogreje in posuši.

9. V snegu, posebno v jutranjem in večernem soncu, je več barve nego si misliš. Zato zahtevajo ti posnetki za vse barve občutljivo, pankromatsko tvorivo Ruménico je pa treba uporabljati s previdnostjo kajti sence v snegu so modre in po njej nam kaj kmalu utegnejo postati nenaravno črne.

10. Pameten amater se pri osvetljevanju, posebno v žarečem snegu nikoli ne zaneha na svoje oko, temveč uporabi do sledno kakšen dober svetlometer, najboljše električnega. V skrajnem primeru napravi to na več posnetkov istega motiva z različnimi osvetlilnimi. K. K.

V hladnem letnem času

se utegne vedno zgoditi, da zagledaš v svojem razvijalcu, posebno v koncentriranem, tenke, majhne kristalčke ki plavajo po vodi. To je glavna razvijalna snov (metol, hidrokinon l. pod.), ki se je v premrzli tekočini izkristalizirala. Da takšen razvijalec ne more biti dober je jasno. Dogaja pa se tudi to, da se drobni kristalčki vselej na fotografsko plast in povzročijo na njej pikice. Preden uporabiš takšen razvijalec, ga daj zato v njegovi steklenici v lonec s toplo vodo, da se kristalčki spet raztopijo.

Dvojne osvetlitve

niso nujno potrebne, če delamo s starimi kamerami na plošče. Tudi raztreseni ljudje bodo na vsako ploščo napravili le po en posnetek, če si postavijo za pravilo, da prilepijo čez vsako nabito kaseto in nje

porivač majhen kos gumiranega papirja. Ko potegneš porivač iz kasete, se ta kos papirja raztrže in to je pozneje najboljšje znamenje, da je dotična plošča že ekspozirana.

Leče iz umetne smole

Steklo je bilo dolga stoletja tako rekoč edino tvorivo za optične namene. V Zedinjenih državah in v Angliji pa izdelujejo že nekaj časa optične leče iz novovrstnega plastičnega materiala, neke nove umetne smole. Umetna smola je sploh material, ki se dandanes uveljavlja v vseh mogočih področjih. Kolikor so pokazali dosednji poskusi imajo leče iz plastičnega materiala posebno prijetne lastnosti. Pred vsem odpade zanje komplicirano in drago brušenje ter poliranje, ki je za steklene leče neobhodno potrebno. Nova sintetična snov propušča za 30 odstotkov več ultravijoličnih žarkov nego normalno steklo razen tega da je za polovico lažja od stekla. Najvažnejše pa je to, da je izdelava leč iz novega tvoriva dosti preprostejša in manj draga, zato bodo celo najboljše leče za fotografske namene iz novega tvoriva znatno cenejše nego dosednji objektivi iz stekla. Brez nedostatkov pa tudi tu ne gre. Nova tvarina ne prenese prevelike toplote tako da bodo za projekcijske in povečevalne namene steklene leče še vedno potrebne vsaj za toliko časa, dokler ne izumijo za te namene uporabne mrzle luči. K. K.



Fotoklub Ljubljana: V torek 15. t. m. oddelovanje internejskega tečaja V petek 18. t. m. zvečer kritike in posvetovalnica. Udeleženci minulega izletniškega tečaja se pozivajo, da predlože v teku tega tedna slike za svojo razstavo — Odsek za izlete je odjel nafti za letošnje leto, ki v vsem interesentom na vprašanje v klubskem lokalu člani se pozivajo naj se klubskih metodno določenih izletov udeležujejo v čim večjem številu.

Tretja številka »Photographie für Alle« je posvečena skoraj v celoti kameram malega formata in zanje perečemu problemu drobnega zrna. Opozarjamo tu zlasti na tabelarno preled modernih filmskih emulzij z njihovimi glavnimi lastnostmi in časi za razvijanje v tanku. Priročnik »Der Film Amateur« priobčuje za kinomaterije mnogo koristnih nasvetov.

V februarjski številki Knappovega »Foto-Beobachter« je omeniti v prvi vrsti Lühkewicz članek o pravilnem razvijanju povečevalni Lullackova navodila, kako si sami zgradimo povečevalni nastavek z izmenljivo svetlobo.

Slovni madžarski amater prof. Jenő Dulovits daje v prvi letošnji številki »Phototechnik« (Zeus Ikon) navodila za snemanje tihotitiz Avtorjevo ma in še bolj njegove slikane ilustracije k temu članku delajo to številko vredno amaterske pozornosti.

V vsehine 2. številke revije »Der Kino Amateur« kinomater kot stokrat samemu sebi: kako si izdelava navodilna skema snemanja treslom (Schüttelton postopek); nekatere preprostih načnov za izdelavo navodilnih pretopitev (Überblendung) itd. Merčnik se naroča na naslov: Photokino Verlag, Berlin S 42, Oranienstr. 139, in velja četrtletno 1,25 RM.

»Photobistrotte« imajo v 2. številki poleg drugega članek o fotografiji v postovni priki; navodila za sestavo družinskega slikovnega shvata in za sestavo praktične kartoteke za filme majhnega formata.

Wolf H. Döring daje v 1. številki revije »Perutz« K. K. nasvete za naravno snemanje raznih tipov, tkanin, kovin, stekla, mavčnih modelov, lesa, kamna, l. t. d.

FILATELIJA

Nove znamke po vsem svetu

AVSTRIJA že zdaj pripravlja letošnje dobrodelne znamke s slikami velikih mož, ki so zaradi svoje lepe izvedbe med filatelisti zelo priljubljene. Letošnja serija bo imela iste vrednote kakor tajska, na znamkah pa bodo to pot naslikani slavni avstrijski dramatik in igralci.

ČESKOSLOVASKA: Za letos pripravila poštna uprava kar sedem serij raznih priložnostnih znamk. Za zimsko-sportne tekme Sokola sta izšli dve znamki po 50 h. in 1 krono s sliko sokola med gorami. Znamki se prodajata brez pribitka. Za pomoč otrokom izide najbrž 7. marca poseben blok s sliko umrlega predsednika Masaryka, ki vodi za roko otroka. Blok bo imel nominalno 3 krome, prodal pa se bo za dvojno ceno. Naklada bo znašala 450 000 blokov. Nadalje izidejo tri posebne dobrovoljske znamke, ki bodo imele slike dobrovoljcev v Franciji, v Italiji in v Sibiriji. Za glavni zlet Sokola izidejo v začetku junija propagandne znamke s Flignerjevo sliko. Serija bo obsegala tri vrednote, in sicer po 50 h., po 1.20 in po 2 kroni. Za razstavo znamk, ki bo v Pragi, bo izdan spet poseben blok kakor lani. Na njem bosta dve znamki po 50 h. in po 1 krono, v sredi pa napis »Praha 1938«. Znamki ostaneta kazali pogled na Prago in na Višegrad. Za 20 letnico čekoslovaške republike bo izšla serija priložnostnih znamk po 20,50 in 60 h. ter 1 in 2 kroni. Pod konec leta izideta dve znamki za Malo antanto v podobni izdelavi, kakor so pri nas in v Grčiji izšle znamke za Baikalno zvezo. Razen teh izrednih znamk se obeta še nekaj dopolnilnih vrednot sedanje serije rednih znamk s slikami Kočić in Pizna.

NORVEŠKA: Izšla je nova znamka po 1 krono s sliko kralja Haakona VII. Znamka je v rusko zeleni barvi in ima za vodni znak poštni rog.

ROMUNIJA: V enaki izdelavi, kakor so bile dosedanje portovne znamke, je izdala poštna uprava novi znamki po 3 in 6 lejev v črni barvi.

Novi bloki

Belgija je napovedala za konec minulega leta poseben blok za neko razstavo trgovcev z znamkami, ki pa potem ni izšel. Pač pa izide 17. februarja poseben spominski blok s sliko kralja Alberta I. Izkupilec bloka se bo porabil za postavitve njegovega spomenika. Na bloku bo znamka po 2,45 franka, pribitek pa bo znašal 7,50 franka. Kolikšna bo naklada bloka ni znano.

Kakor heremo, je bolgarska poštna uprava napravila veliko napako s svojim prvim blokom. Ob izidu je znašala njegova naklada 49.000 kosov, ker pa se je dobro prodal, so ga naknadno tiskali še 21.000 kosov in ga prodali trgovcem z znamkami. Zato je njegova cena v enem tednu padla na polovico prejšnje.

Tuji listi so pisali, da so odkrili tudi nezobcane bloke, ki so izšli za filatelistično razstavo v Bratislavi. Zdaj je ugotovljeno, da so bili ti nezobcani bloki samo poizkusni tiski, ki so prišli neupravičenim ljudem v roke. Ti bloki se očijo od pravih tudi po drugačnem napisu in tudi drugačni izvedbi črteža. — Odkrili so ponarejevalce blokov novinskih znamk. Pri njih so našli tudi večje število ponarejenih ruskih blokov s Puškovo sliko in sumijo, da so izdelovali tudi te bloke isti ponarejevalci.

Kolonialni bloki francoske poštne uprave, ki smo jih že napovedali, izidejo v drugi nakladi (z letnico 1938) sredi aprila.

Letonske bloke v kratkem izdaja svoj prvi blok. Prvotno je bil njegov izid napovedan že za januar, toda nastali so spori zaradi naklade in izdajave bloka. Poseben konzorcij tujcev ki bo prevzel 50.000 blokov, se upira temu da bi bila prvotno dohodna naklada povečana. Organizacija »Narodne obrambe« zahteva za sebe 20.000 blokov po nominalni, a predsednik letonske zveze filatelistov ki je hkrati tudi lastnik tiskarne, v kateri se blok tiska, za svoje člane »malenkost« 100.000 blokov. Poštna uprava hoče za redno prodajanje 80.000 blokov. To bi bilo skupaj četrt milijona blokov namesto 100.000 kakor je bilo v začetku sklenjeno. Najvažneje je pri tem seveda to, da bi bila »tako naklada« dokvarjena baza na kateri je prej računal konzorcij spekulativov. Tole smo malo podrobneje opisali samo zaradi tega da bodo filatelisti videli kako se tisti ki odločajo o izdajah blokov, potegujejo za njihove interese.

Litva napoveduje za 16. februar svoj prvi blok. Na njem bodo štiri znamke ki bodo hkrati izšle tudi ločeno za proslavo 20. letnico osvoboditve. Blokov bo 50.000, večino pa bo prevzel isti konzorcij kakor letonske in isti konzorcij, ki vnovčuje že precej časa španske, pomorske in španske bloke uporniške vlade.

Španska uporniška vlada je priznala samo dva toledska bloka in dva bloka za Španski Maroko, poslednja dva »kot izraz hvaležnosti španije za pomoč maroškega naroda pri boju za osvoboditev španije«.

Kakor vse kaže, bo letos izšlo še več blokov kakor lani. Tako torej postaja izdajanje blokov čisto navadna farsa. Upajmo, da bo kmalu odbila tudi tiste filateliste, ki kupujejo vse, kar je znamki podobno. B. R.

Novosti iz naše filatelije

Znamke za zgraditev bolnišnice v Demir kapiji so po vestih iz Beograda že dotiskane, kdaj pridejo v promet, na še ni znano. Zagrebške »Novosti« so jih napovedale za okoli 15. februarja. Po njihovem poročilu vlada za te znamke med filatelisti veliko zanimanje.

Popravil Na naslovni strani minule številke se je pod sliko filmske igralke pomotoma vrnila beseda: Tananarivo.

B E L U Š I

Kadar počiva narava pri nas v zimskem spanju, uvažajo na zelenjadni trg iz Italije, v zadnjem času tudi že iz Dalmacije beluše. Spretnejši vrtnarji vzgoje beluše tudi doma v kletnih gredah!

Šparglji so brez dvoma med zelenjavo najbolj tečna jed in stare prebivalce Beocije lahko razumemo, zakaj so jih vpletali v vence. Stari Egiptčani so gojili beluše redno kot hranilo, slastno zelenjavo so uživali Rimljani že 200 let pr. n. št. Stari Caton je bil prvi, ki je napisal navodila za umno vzgojo belušev. Divje beluše v južni Nemčiji omenja že Plinij, prebivalec Češke, Moravske in gospodr v naših deželah je pa kulinarčne skrivnosti te žlahtne rastline odkril l. 1530 cesar Ferdinand. Dandanes so beluši, z izjemo severnih pokrajin, priljubljena zelenjava v zmernih širinah naše zemlje.

O Karlu Frideriku Rumohru, znamenitem nemškem umetnostnem zgodovinarju trdijo, da je napisal »Duh kuhinjske umetnosti«, najboljšo kuharsko knjigo na svetu. Najnovejši ponatis te knjige je izšel l. 1922 v Tübingenu pri Cottiju. Rumohr piše o beluših takole:

»Ne čisti belušev predolgo pred uporabo. Operi jih hitro, ne puščaj jih dolgo v mrzli vodi, da jim ta ne izluži finih hranilnih soli. Zveži jih v snop in ne deni v lonec, preden ne zakipli vreča voda. Nato osolj precej vodo in če se hočeš prepričati, je li beluši kuhan, primi ga pri glavi in ne pri stebelu, kakor to delajo neuki kuharji«.

Slavni Fontenelle, in sredi osemnajstega stoletja prav tako cenjeni Dubos, sta bila velika sladkosnedeža. Večkrat sta obedovala skupaj in si dala pripraviti najbolj muhaste, sladke stvari. Ko je bil nekoč Fontenelle pri Dubosu v gosteh, je slednji nakupil posebno lepe, za poletni čas že redke beluše. Filozofa se pa nista mogla zediniti glede priprave in po daljšem prerekanju sta sklenila da da vsak svoj del po lastnem okusu pripraviti. Fontenelle si je zaželel beluše kot solato, Dubos pa gorke, z masleno omako. Tik pred večerjo je zadela Fontenella kap, ki se je zdela vsem smrtna. Služabniki so hiteli pomagat bolniku, Dubos se je pa podvizal v kuhinjo in naročil:

— Prosim, sedaj obema beluše z maslom!

Belušem pripisujejo tudi skrivnostno, zdravilno moč. Pomagajo celo proti kamnom in zgodovinarji povedo, da so bili tudi šparglji sestavni del opojnih ljubezenskih pijač. Ko je slavni mogul Aureng Zeb umrl svoja dva brata in zastrupil očeta, ga je zapeljal vest. Naložil si je pokoro s tem, da je sklenil vse življenje uživati samo kruh — in beluše... —le

Prefirna sravnost je neke vrste skopost, toda najslabše vrste.

Stendhal

Dušo bolgarskega naroda skuša označiti poljski slavist Józef Gotabek v spisku »Dusza narodu bulgarskiego«. Najprej zavrača trditve o neslovanskem poreklu Bolgarov in potem opisuje pogoje pod katerimi se je skoraj 1500 let razvijala bolgarska ljudska psiha in prosveta. Na podlagi domačih in tujih slovsivenih virov označuje ta slovanski narod, ne da bi mu delal krivico in ne da bi se mu laskal.

K N J I G E I N R E V I J E

Uredništvo je prejelo

EVGENIKA, priloga »Zdravniškega vestnika«, leto III, št. 5. Zaključna številka vsebuje: Jan Ev. Purkyně o nalogah zdravstva (dr. Albin Seldžkar), Prof. dr. Karol Weigner (dr. B. Škerlj), Metode dednostnega raziskovanja; bastardi, homocigote, heterocigote (G. Tomažič), ter običajne rubrike. »Evgenikos uredjuje priv. doc. dr. Božo Škerlj«.

ZVONCEK, list s podobami za mladino, leto 39, št. 2. vsebuje med drugim: Zima v Julijski krajini (Pastušnik), Kučarski pastir in vražja vojska (L. Zupanc), Pravilica o poštemem koferju Celestinu (J. Novak), Mihec Pihec, Stiri — vsaka daljša (prevedel Iv. P. — pri prvi je pomotoma izostalo, da je ruska pravilica, pri drugi pa, da je prevod pravilice L. N. Tolstega). Številka vsebuje še množico primernega drobiža ter ilustracije M. Šubica in Fr. Podrekarja. »Zvončke uredjuje prof. dr. Pavel Karim ter stane celoleto samo din 30. Naroča se v Ljubljani, Krazkovi: naspj 22.«

ILLUSTRIRTE ZEITUNG LEIPZIG št. 4846 in 4847. Prva številka je skoraj v celoti posvečena nacionalno socialističnemu 30. januarju. — Druga številka priložuje več prispevkov o Irski s številnimi slikami. Umetnostne zgodovinarje bo zanimal članek o odkritju mladostnih del Giorgionea, velikega italijanskega renesančnega slikarja. Sledje ilustrirana poročila o gledališču, o razstavi Pruske akademije umetnosti, o stvahn v sodobni Nemčiji in aktualni dogodki v sliki in besedi.

PRAKTICNE NOVOTE

Klobčič v škatlici

Vse gospodnje, ki imajo opravke z ročnim delom, bijejo neprestan boj s klobčiči, ki se tako radi kotalijo z mize na tla pod omare ali pa se zapletajo okrog nog. Izumili so sicer posebne skledice za te klobčiče, toda tudi te ne opravljajo svoje na-



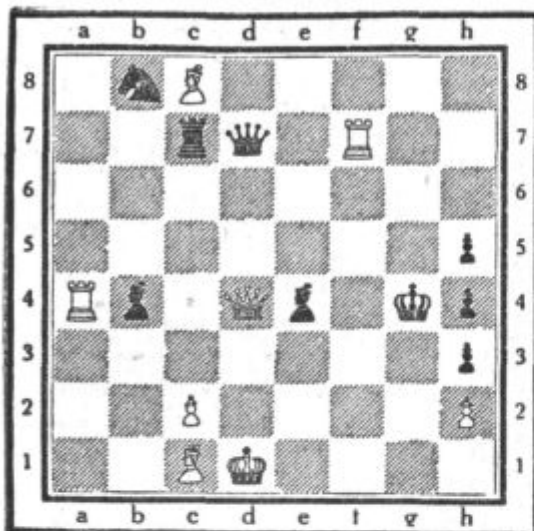
loge tako dobro kakor nove kuplice iz umetne smole, ki so popolnoma zaprte in ki se navzlic svoji obliki postavljajo s svojo zgornjo stranjo vedno pokonci kakor znani možički. Te nove posode za klobčiče sestojijo iz dveh polobnih polovic, ki segata druga v drugo in izmed katerih je spodnja obtežena s kovinskim vložkom, zgornja pa ima luknjo za nit. Kovinski vložek skrbi za to, da stoji priprava vedno pokonci in da se ne kotali navzlic njeni okrogli obliki. Klobčič ostane v tej zaprti krogli vedno čist, v njej se lahko suče in nit se nikoli ne zapleta.



PROBLEM 231

A. Ellermann

»British Chess Mag.« 1936



Mat v dveh potezah

ZA BISTRE GLAVE

376

Netočna ura

Dva prijatelja, A in B, sta bivala v samotni planinski koči. Edina ura, ki sta jo imela, je bila A-jeva žepna ura, ki je pa je prehitela. B je stopil nekega jutra v najbližji kraj, da bi prinesel pošto, in se je vrnil v istem tempu, potem po se je za deset minut ustavil v tem kraju. Ko je odhajal iz koč, je kazala prijateljeva ura 8.10, ko je prispel v kraj, je bila poštna ura 8. Ob njegovem povratku je kazala prijateljeva ura 9.20. Kako je bilo sedaj mogoče, da je A svojo uro naravnal na pravi čas?

377

Število z rojstnimi podatki

Ce pomnožimo število nekega rojstnega dne s 100 in prištejemo število meseca, pomnožimo vsoto z 2, prištejemo k temu 1, pomnožimo novo vsoto s 5, prištejemo spet 1, pomnožimo vsoto z 10, prištejemo ednico in desetico letnega števila (kot enotnega števila) in odštejemo 60, dobimo število, ki nam neposredno da imenovane rojstne podatke v številkah. Kako si moremo to razložiti?

378

Baloni nad vodo

Kako si moremo razložiti, da jezera in veliki gozdovi balone vlečejo dol?

379

Zanimivo število

Poznamo število z dvema mestoma, ki je urejeno tako, da dobiš spet to število, če sešteješ obe njegovi številki in vsoto potem pomnožiš s 6

Katero število je to?

Rešitev k št. 374

(Po ovinkih)

Tonček ima tri brate in tri sestra.

Rešitev k št. 375

(Tri enaka števila)

Ta števila so kvadratni koren števila 3.

SOLE SPALNICE

Za vzgojo mladine troši Amerika nič koliko. Ondan je dobila pravniška fakulteta na univerzi v Michiganu na enkrat 12 milijonov dolarjev. Zadnje čase ustanavljajo šolske spalnice. Pričeli so v državi Montani. Ta pokrajina je slabo naseljena in otroci imajo pogostokrat prav daleč v šolo. Zato so sezidali v sosesčini učnih zavodov še spalnice za deco, ki stanuje predeleč, da bi mogla vsak večer domov. Internate poznamo tudi pri nas v Evropi, to pa že precej dolgo, poreče ta ali oni Ameriška novost obstoji v tem, da v njih mladina najde stanovanje in prehrano — brezplačno in da ostane v bivalnicah, kadar se ji hoče. Novi način šolskih spalníc uspeva tako dobro po najboljšejših ameriških deželah, da nameravajo ustanoviti povsod podobne naprave. nk

STAVBNI NAČRT



(Rešitev iz št. 5)

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ŠT 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO
NE VRACA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI. PREDSTAVNIK FRAN JERAN,
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflejeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,—
po razpisalnih dostavljeno Din 6,—